

інновацій, постійну націленість на пошук нових, нестандартних шляхів розв'язання професійних задач, здатність переосмислювати свій професійний і особистісний досвід, створювати мотивацію навчальної діяльності.

Захист портфоліо проходив на практичних заняттях. Це дало можливість накопичити та проаналізувати свої практичні досягнення не тільки студентам, а й викладачу усвідомити значимість роботи над портфоліо, намітити подальші кроки у вивченні програмного матеріалу з підготовки майбутнього фахівця. Вважаємо, що така робота допоможе майбутньому педагогу розвиватись не тільки в професійному плані, але й в особистісному, а розвиток учителя як особистості здійснює великий вплив на його розвиток як професіонала.

Список використаних джерел та літератури:

1. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл. / за наук. ред. М. С. Васьуленка. – К. : Літера, 2010. – 364 с.
2. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / [ред. кол. : Б. І. Холод (гол. ред.) та ін.]. – К. : НМЦВО, 2000. – Вип. 27. – 256 с.
3. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К. : Початкова школа. – 2006. – С. 7–59.
4. Решетников П. Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей: Рождение мастера / П. Е. Решетников. – М. : Владос, 2000. – 304 с.
5. Слостенін В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенін. – М. : Просвещение, 1976. – 159 с.
6. Ткачук О. С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах [Електронний ресурс] / О. С. Ткачук. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/3028/> – Назва з екрану.

Анотація

Н.В.Грона

Тематическое портфолио в курсе преподавания методики украинского языка

В статье автор останавливается на проблеме качества профессиональной подготовки учителей, делится опытом использования современных технологий в процессе изучения методики преподавания украинского языка. Подробно описывает технологию создания тематического портфолио будущими учителями начальных классов, в частности, по методике изучения орфографии, поскольку глубокое знание орфографического материала является одним из требований к будущим специалистам начальной школы.

Ключевые слова: *инновационная деятельность, орфографическая грамотность, тематическое портфолио, будущий учитель начальной школы*

Summary

N.V.Hrona

Thematic Portfolio in the Course of Teaching Ukrainian Language Teaching Methodology

The author of the article arrests attention on the problem of quality of the professional training of teachers, shares the experience of using modern technologies in the process of teaching Ukrainian language teaching methodology. The author describes in details the technology of creation of thematic portfolio by the future teachers of primary school, particularly in spelling teaching methodology, because profound knowledge of the spelling material is a requirement of future specialist of primary school.

Key words: *innovative activity, spelling literacy, thematic portfolio, future teacher of primary school.*

Дата надходження статті: „25” липня 2011 р.

УДК 811.161.2'373(045)

М.О.ГРУДОК-КОСТЮШКО,
старший викладач
(м.Одеса)

Характеристика рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл

У статті представлено характеристику рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, презентовано зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на ефективність формування україномовної діалогової компетентності.

Ключові слова: *україномовна діалогова компетентність, критерії, показники, зовнішні і внутрішні чинники.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... У нових соціальних і економічних умовах розвитку державності зростає значення і вимоги до формування соціально-активної, культурної та духовно багаті особистості. Однією із основних умов цього процесу є набуття випускниками умінь і навичок вільно і грамотно володіти рідною мовою. Не володіючи досконало багатством рідної мови, громадянин буде не спроможним розвинути свою думку, оформити діловий документ, грамотно і переконливо

представити виробничі інтереси, а від цього будуть гальмуватись функції, що покладені на нього суспільством.

Аналіз досліджень і публікацій... Основи вивчення діалогу заклали такі відомі лінгвісти, як Л.Якубинський, Л.Щерба, Е.Поліванов, В.Волошинов, Г.Винокур, В.Виноградов та ін. Проблема розвитку діалогічного мовлення та діалогового спілкування була предметом дослідження здебільшого в лінгводидактиці іноземних мов, і базуються на матеріалах навчання другої мови учнями та студентами (Є.Большакова, В.Бузаров, Т.Глазунова, В.Девкін, Т.Дученко, Ю.Смельянова, Д.Ізаренков, Л.Калініна, Б.Лихобабін, Т.Нікуліна, Т.Сірик, В.Скалкін, Н.Слободкіна, М.Сосяк, Н.Тучіна). Вітчизняними науковцями розроблено різні методики, а саме: навчання діалогічного мовлення дітей дошкільного віку (А.Чулкова) [1], формування діалогічного мовлення учнів початкових (Є.Палихата) [2], і 5 класів загальноосвітньої школи (А.Ляшкевич) [3], підготовка майбутніх менеджерів до діалогової комунікації в системі післядипломної освіти (Н.Черненко) [4]. У працях науковців визначені різні підходи до розгляду діалогу як наукового феномена. Розуміння змісту діалогу йде у декількох напрямках, зокрема діалог визначається як: особлива синтаксична структура (Т.Винокур, О.Лаптева, М.Махліна); особлива форма комунікації (А.Балаян, М.Орлова, І.Распопов); соціально-психологічний феномен (В.Волошинов, Л.Виготський, Л.Якубинський); процес мовленнєвої взаємодії (А.Ахутіна, М.Бахтін, В.Біблер, Н.Гузель, А.Леонтьєв, А.Ляшкевич, М.Пентилюк, Г.Чулкова); засіб вирішення соціальних конфліктів (Ф.Хайдегерр, К.Ясперс, Л.Фейербах); категорія особистісно орієнтованого навчання (М.Байматова); культурологічна складова на основі діалогізації навчання (А.Король, А.Хуторський); складова школи діалогу культур (С.Азаренко, Б.Ананьєв, І.Льєва, В.Кемерова, І.Колесніков, С.Курганов).

Формулювання цілей статті... **Метою статті** є презентація результатів рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл та чинників, що впливають на цей процес.

Виклад основного матеріалу... Визначення структури діалогової компетентності учнів 10-11 класів ЗОШ повинно ґрунтуватися та відповідати вимогам Державного стандарту базової і повної середньої освіти та Програмі з української (рідної) мови для шкіл з українською мовою навчання. Проведений нами аналіз цих документів дозволяє констатувати, що в них ураховано державний статус української мови, її суспільні функції, взято до уваги специфіку навчального предмета, що має виразні інтегративні функції, здатність справляти різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на учнів, сприяти формуванню особистості, готової до активної, творчої діяльності у всіх сферах життя суспільства, сучасні організаційні форми, методи і технології навчання рідної мови в загальноосвітній школі.

Складові структури україномовної діалогової компетентності учнів 10-11 класів ЗОШ були визначені за трьома критеріям з відповідними показниками:

– знання (розуміння сутності базових понять, що систематизують уявлення учнів про діалогове мовлення, зокрема „мовлення”, „діалог”, „діалоговий дискурс”, „діалогова мовленнєва ситуація”, „діалогова комунікація”, „діалогове спілкування”; обізнаність із видами діалогу та підходами щодо їх класифікації; усвідомлення норм культури діалогового мовлення);

– уміння/навички (володіння техніками формулювання запитань і відповідей; здатність вести діалог, використовуючи техніки слухання, спречання, аргументації, ведення дискусії; здатність використовувати діалог у процесі саморозвитку);

– особистісні якості (комунікабельність; емпатія, ініціативність та саморегуляція в діалоговому спілкуванні).

Для визначення рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів ЗОШ було розроблено спеціальну методику діагностики, яка передбачала роботу у двох напрямках. Перший напрям був пов'язаний з визначенням критеріїв знання та уміння/навички, для чого були розроблені експериментальні тестові завдання і кейси. Другий – критерію особистісні якості, де застосовувалися спеціально адаптовані психологічні тести і спостереження. На базі зазначених рівнів сформованості за кожним критерієм, було виявлено вихідні рівні сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл.

Високий рівень засвідчили учні 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, які вільно володіють і розуміють сутність базових понять, що систематизують уявлення учнів про діалогове мовлення, обізнані з видами діалогу та підходами щодо їх класифікації, вміють складати різні види україномовного діалогу, застосовуючи техніки діалогового мовлення, самостійно обравши аспект запропонованої теми, пов'язують його з власним життєвим досвідом, логічно зіставляють різні погляди на той самий предмет; уміють дібрати переконливі аргументи на захист своєї позиції, здатні змінити свою думку в разі переконливих аргументів іншого; додержуються правил поведінки та мовленнєвого етикету в діалоговій розмові, вміють толерантно вислухати співрозмовника, коротко сформулювати свою думку, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; види, структура діалогу, мовне

оформлення реплік діалогу відповідають нормам, що засвідчує наявність розвинених особистісних якостей (комунікабельність, ініціативність і саморегуляція в діалоговому спілкуванні, емпатія). Дуже високий рівень ініціативності та саморегуляції в діалоговому спілкуванні, уміють оцінювати і контролювати мовлення співрозмовника, своє власне мовлення, усвідомлено використовують діалог у процесі саморозвитку.

Достатній рівень засвідчили учні 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, які вільно володіють і розуміють сутність базових понять, що систематизують уявлення учнів про діалогове мовлення, обізнані з видами діалогу та підходами щодо їх класифікації, вміють складати різні види україномовного діалогу, застосовуючи техніки діалогового мовлення і демонструючи загалом достатній рівень культури мовлення (чітко та логічно висловлюють думки, виявляють вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, здебільшого виявляють толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника). У діалозі можуть траплятися окремі відхилення від теми та недоліки у пов'язуванні реплік, немає вступної чи підсумкової репліки; мовне оформлення реплік у цілому відповідає нормам. Усвідомлено використовують діалог у процесі саморозвитку, але іноді припускають окремі помилки. Вміють чітко, логічно висловлювати власні думки у поняттях, ініціюють репліки, уміють оцінювати і контролювати мовлення співрозмовника, своє власне мовлення, але допускають одну-дві помилки.

Середній рівень засвідчили учні 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, які володіють і розуміють сутність базових понять, що систематизують уявлення учнів про діалогове мовлення, обізнані з видами діалогу та підходами щодо їх класифікації поверхово, вміють досягати комунікативної мети у україномовному діалозі з нескладної теми, але виникають незначні труднощі у застосуванні технік діалогового мовлення, зокрема при використанні різних видів діалогу, їх репліки загалом є змістовними, відповідними основним правилам поведінки в розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо. У діалозі є окремі відхилення від теми, недоліки в пов'язуванні реплік, немає вступної та підсумкової реплік; інтонація, добір слів, побудова реплік в окремих випадках потребують корекції, але також усвідомлено використовують діалог у процесі саморозвитку, однак уміння потребують удосконалення. Подекуди зустрічаються неточності у використанні понять, не завжди ініціюють репліки, уміють оцінювати і контролювати мовлення співрозмовника, своє власне мовлення, але допускає три-чотири помилки.

Початковий рівень засвідчили учні 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, які мають фрагментарні знання (менше половини) базових понять, що систематизують уявлення учнів про діалогове мовлення, з видами діалогу та підходами щодо їх класифікації у яких виникають значні труднощі у застосуванні технік діалогового мовлення, зокрема, підтриманні діалогу, здебільшого вони відповідають на запитання лише „так” чи „ні” або аналогічними уривчастими реченнями ствердного та заперечного характеру, недоречно використовують різні види діалогу. В цілому додержуються правил поведінки в розмові (не перебивати один одного, виявляти зацікавленість словами співбесідника тощо), при цьому інтонувannya їхніх реплік потребує значної корекції, а добір слів та побудова речень – удосконалення, зокрема не використовують діалог у процесі саморозвитку, що засвідчує про необхідність корекції розвитку особистісних якостей (комунікабельність, ініціативність і саморегуляція в діалоговому спілкуванні, емпатія).

На другому – **формувальному** – етапі було розроблено та експериментально перевірено ефективність запровадження лінгводидактичної моделі формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл. У зазначеній моделі описані: а) педагогічні умови формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл; б) етапи формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл з визначенням мети, навчальних цілей, змісту, форм, методів навчання. Стрижнем лінгводидактичної моделі є визначені нами складові формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл.

Формувальний експеримент був реалізований шляхом включення в процес навчання спеціально розробленого факультативного курсу „Основи діалогового мовлення”, навчальну програму до нього. Розроблено наочно-демонстраційний матеріал, методичний посібник для самостійної роботи учнів та відповідний інструментарій. Факультативний курс „Основи діалогового мовлення” складається з 2 кредитів навчального часу – 40 годин, з них: лекцій – 2 години, практичних – 25 годин; самостійна робота – 13 годин.

Формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл – цілеспрямований процес формування знань, умінь/навичків, якостей застосовувати техніки діалогового мовлення залежно від ситуації.

Наприкінці формувального етапу експерименту відбулось повторне діагностування учнів за методикою, використаною на констатувальному етапі. Порівняльні кількісні дані щодо рівнів

сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл до після навчання подано на рис. 1.

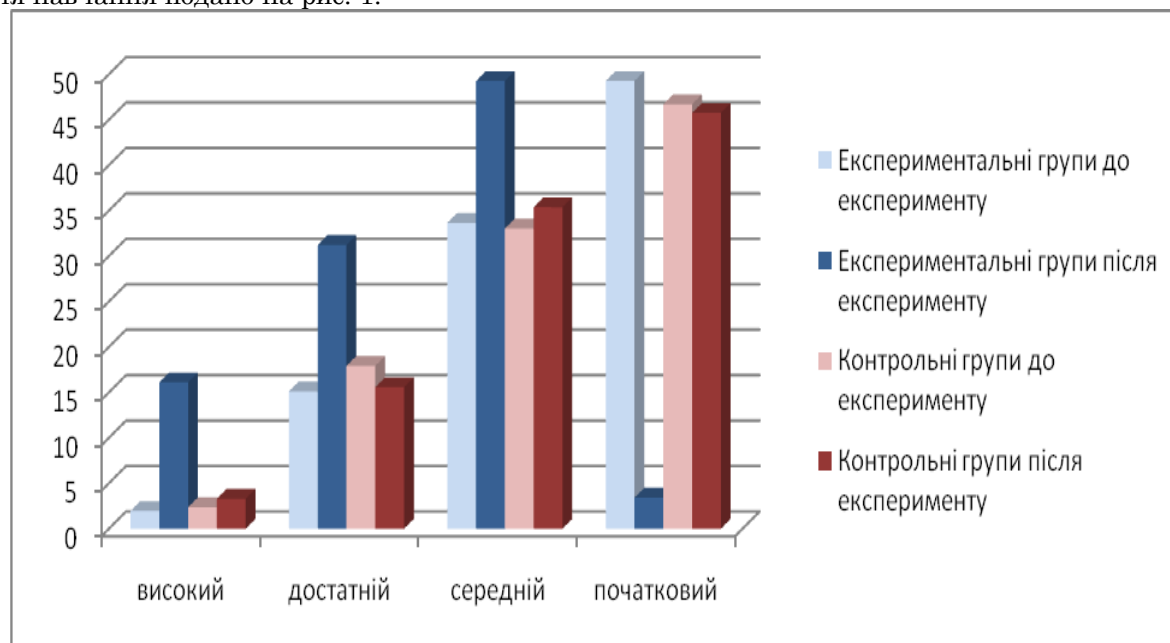

Рис. 1. Результати констатувального та контрольного зрізів щодо сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл (у %)

Як бачимо з рис.1 в учнів 10-11 класів ЕГ відбулися значні позитивні зміни щодо рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності. Так, відтепер високого рівня досягли 16,1% учнів (було тільки 1,95%), достатнього – 31,22% (було 15,12%) учнів. На середньому рівні залишилося 49,27% (було 33,66%), на початковому – 3,41% (було 49,27%). Щодо учнів КГ, то на прикінцевому етапі у них також відбулися певні позитивні зміни під впливом навчання, але незначні. Так, високий рівень сформованості україномовної діалогової компетентності виявлено у 3,3% учнів (було 2,36%); достатній у 15,57% (було 17,92%); на середньому рівні залишилося 35,38% (було 33,02%), на початковому – 45,75% (було 46,7%) учнів.

Висновки... Отже, як свідчать експериментальні дані, у процесі формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл (експериментальній групі) відбулися позитивні якісні зміни, відтепер вони свідомо використовували різні види діалогу, техніки діалогового мовлення, створювали власний діалог, враховуючи ситуацію, умови, мету, вільно оперували теоретичним матеріалом, самостійно виправляли помилки, знаходили власні недоліки, які виправляли у процесі, чого не спостерігалось на констатувальному етапі. Аналіз тестових завдань показав, що у учнів контрольної групи були допущені ті самі помилки у тих же завданнях.

Порівняльний аналіз результатів діагностування учнів експериментальних і контрольних груп щодо сформованості україномовної діалогової компетентності до та після експериментальної роботи, дозволили дійти висновку, що в експериментальних групах формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл відбувалося більш ефективно, ніж у контрольних.

За результатами проведеного дослідження крім визначення рівнів сформованості україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл нами було встановлено зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на ефективність формування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів ЗОШ. До зовнішніх чинників віднесено:

- домінування як в освітньому середовищі, так і у сім'ї одноканальних (монологічних) комунікативних систем, де майже у 78% випадків учень є лише приймачем інформації. Найчастіше це вказівки/інструкції/накази і т. ін. щодо певної поведінки учнів, наприклад: Зроби ..., Принеси ..., Слухай ..., Покажи ..., що майже не передбачають зворотного зв'язку у мовленнєвій поведінці комунікантів. Діалоговий (двоканальний) режим комунікації передбачає інший контекст, зокрема: „Як ти плануєш зробити ..., Чи можеш ти зробити ...” і т. ін.;

- соціокультурне середовище, де перебуває учень, та стійкість норм, яких необхідно дотримуватися у мовленнєвій поведінці;

- непередбаченість у навчальних планах достатньої кількості годин на навчання учнів загальноосвітніх шкіл діалогу.

Щодо внутрішніх чинників, то, перш за все, слід відмітити особистісні якості учня, рівень його комунікабельності, ініціативність і т. ін.

Для підтвердження цього висновку було проведено статистичну обробку результатів діагностування україномовної діалогової компетентності в учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, отриманих на констатувальному й контрольному етапах експерименту.

Список використаних джерел та літератури:

1. Чулкова А. В. Методика обучения диалогической речи детей дошкольного возраста : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / А. В. Чулкова. – Одеса, 1994. – 24 с.
2. Палихата Е. Я. Культура діалогічного мовленнєвого спілкування / Е. Я. Палихата. – Тернопіль, 2003. – 192 с.
3. Ляшкевич А. І. Наступність і перспективність формування діалогічного мовлення учнів початкових і 5 кл. з/о школи : автореф. дис...канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / А. І. Ляшкевич. – Х., 2003. – 20 с.
4. Черненко Н. М. Підготовка майбутніх менеджерів до діалогової комунікації в системі післядипломної освіти : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Н. М. Черненко. – Одеса, 2005. – 20 с.

Аннотація

М.А.Грудок-Костюшко

Характеристика урвней сформированности украиноязычной диалоговой компетентности у учащихся 10-11 классов общеобразовательных школ

В статье представлена характеристика урвней сформированности украиноязычной диалоговой компетентности у учащихся 10-11 классов общеобразовательных школ, презентованы внешние и внутренние факторы, влияющие на эффективность формирования украиноязычной диалоговой компетентности.

Ключевые слова: *украиноязычная диалоговая компетентность, критерии, показатели, внешние и внутренние факторы.*

Summary

M.O.Hrudok-Kostiushko

Characteristic of Levels of Forming of Ukrainian-Speaking Dialogue Competence of the Pupils of 10-11 Forms of General Schools

Characteristic of levels of forming of Ukrainian-speaking dialogue competence of the pupils of 10-11 forms of general schools is offered in the article, external and internal factors, influencing the effectiveness of forming of Ukrainian-speaking dialogue competence are presented.

Key words: *Ukrainian dialogue competence, criteria, indicators, internal and external factors.*

Дата надходження статті: „16” березня 2012 р.

УДК 371.14

Н.Ю.ДАВИДЮК,
старший викладач
(м.Рівне)

Модель розвитку професійної компетентності методистів позашкільних навчальних закладів

У статті подано опис моделі розвитку професійної компетентності методистів позашкільних навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті, акцентується увага на змістовій характеристиці структурних компонентів моделі.

Ключові слова: *модель розвитку професійної компетентності, компоненти моделі, методисти позашкільних навчальних закладів.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Розвиток професійної компетентності педагогів – пріоритетне завдання інститутів післядипломної педагогічної освіти. Його вирішення пов'язане з оновленням знань і вмінь педагогів, враховуючи вимоги сьогодення, формуванням у них потреби в особистісному та професійному вдосконаленні. У зв'язку із цим виникла потреба в розробці оптимальних моделей розвитку професійної компетентності спеціалістів, які б враховували специфіку навчання дорослих людей, наявність у них певного рівня освіти та досвіду практичної діяльності.

Метод педагогічного моделювання дозволяє відтворити цілісність об'єкта, який вивчається, його структуру, взаємозв'язки між компонентами, що сприяє всебічному вивченню змодельованого явища чи процесу та узагальненню отриманих результатів.

Модель (фр. *modele* – зразок) – уявна або матеріально-реалізована система, котра відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта [4].